

**МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ
ТА СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ УКРАЇНИ**

НАЦІОНАЛЬНА МУЗИЧНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ
імені П. І. ЧАЙКОВСЬКОГО

ТЕНОРОВІ ТЕМБРООБРАЗИ

В МУЗИЧНОМУ ТЕАТРІ ДЖАКОМО ПУЧЧІНІ

(СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ «ОПЕРНИЙ СПІВ»)
СПЕЦКУРС

здобувача ступеня доктора мистецтва

кафедри оперного співу

Комарницького Ярослава Володимировича

Творчий керівник –

Народний артист України

Романенко Андрій Вікторович

Науковий керівник –

доктор мистецтвознавства, професор

Редя Валентина Яківна

ПЛАН

- I. Оперна творчість Джакомо Пуччіні в історичному контексті італійської опери.
- II. Еволюція оперного стилю Джакомо Пуччіні крізь призму тенорових темброобразів.
- III. Арії для тенора в оперній спадщині Джакомо Пуччіні: виконавський аспект.
- IV. Список літератури.

I. Оперна творчість Джакомо Пуччіні в історичному контексті розвитку італійської опери

1. Панорама еволюції оперного жанру в Італії (XIX – перша половина XX століття):
 - витоки та зародження жанру («drama per musica»), формування жанрів *opera seria* та *opera buffa* як передумова сюжетно-образних та музично-виразових пошуків оперного жанру XIX – першої половини XX століття;
 - трансформація ідеї оперного спектаклю на початку XIX століття; формування нових жанрових градацій: «*mezzo carattere*», *dramma sentimentale*, *dramma di sentimento*, *opera semiseria*;
 - вплив ідей Рісорджименто на художньо-образний зміст оперних творів (феномен «романтичної драми *bel canto*»; «нова оперна драма» у творчості Дж. Верді; нові грані оперної естетики у веристських творах).
2. Періодизація оперної творчості Дж. Пуччіні: формування авторського музичного театру:
 - ранні опери Пуччіні – пошук власного композиторського стилю («Манон Леско»: художньо-образні домінанти);
 - центральний етап творчості: концепція індивідуалізації образів героїв («Богема», «Тоска», «Мадам Баттерфляй»); нові жанрово-стильові градації («Дівчина із Заходу», «Ластівка»);
 - *Il trittico* (Оперний триптих): пошук нових форм та ідей в музичному театрі початку XX століття;
 - «Турандот» – взірць художньо-образної та жанрової багатомірності оперного спектаклю.
3. Музичний театр Дж. Пуччіні як художній феномен:
 - «індивідоцентрична» концепція оперної драми Дж. Пуччіні;
 - самотність атмосфери спектаклю як стильова риса пуччінівського музичного театру;
 - музично-композиційні та сценографічні прийоми реалізації властивості композитора «бачити сцену».
4. Оперна творчість Дж. Пуччіні у сучасному музикознавчому дискурсі:
 - дослідницька спадщина італійських вчених (G. Musco, D. Martino, M. Girardi та ін.);
 - творчість Дж. Пуччіні у доробку українських музикознавців (О. Корчова, Г. Джулай, О. Сакало, Н. Остроухова та ін.);
 - основні вектори музикознавчих розвідок: авторський театр Дж. Пуччіні; еволюція оперного стилю композитора; характерні риси образів пуччінівських персонажів (теоретичний та виконавський аспекти).

II. Еволюція оперного стилю Джакомо Пуччіні крізь призму тенорових темброобразів

1. Феномен амплуа в історії оперного виконавства:
 - специфіка театрального амплуа в музичному театрі;
 - амплуа, сформовані в жанрах *opera seria* та *opera buffa*: художньо-образні особливості;
 - амплуа в опері-драмі: типові та нетипові елементи образів;
 - індивідуалізація оперних амплуа через темброобраз в опері кінця XIX – початку XX століття;
 - амплуа тенора в європейській опері-драмі.
2. Тенорові партії в операх Дж. Пуччіні: панорама вокально-сценічних амплуа:
 - особливості амплуа ліричного героя в пуччінівському театрі: унікальні типажі юнаків-митців;
 - лірико-героїчні образи;
 - складні неоднозначні персонажі, що суміщають характерні та героїчні або ліричні риси;
 - принципи індивідуалізації тенорових амплуа в музичному театрі Дж. Пуччіні;
 - теноровий темброобраз як складова загальної драматургії спектаклю.
3. Розширення вокальної складової у образно-стильовій еволюції тенорових партій в операх Дж. Пуччіні: від стилю, наближеного до «романтичної драми *bel canto*» – до «мішаного стилю»:
 - тенорові персонажі, які розкриваються здебільшого через аріозну складову вокальної мови (ранній період творчості);
 - «мішаний стиль» вокально-виразових засобів як домінантний принцип вокального втілення образу героя;
 - образи героїв, переважно реалізовані за допомогою речитативної стилістики вокальної мови.
4. Спільні та відмінні риси пуччінівських персонажів (типажів), реалізованих у теноровому тембрі:
 - типи суб'єктності тенорових персонажів: формування дії, вплив на розвиток дії;
 - герої, що розкриваються через домінантну рису закоханості;
 - герої, що розкриваються через процес спокутування і прозріння;
 - тенорові герої, що відтіняють головний жіночий персонаж;
 - головні та другорядні тенорові персонажі в контексті виявлення відмінних рис тенорового темброобразного амплуа.

III. Арії для тенора в оперній спадщині Джакомо Пуччіні: проблеми виконавської інтерпретації

1. Арії для тенора в операх Дж. Пуччіні: досвід систематизації:
 - художньо-змістовне наповнення арії та її місце в драматургії опери: арії-портрети, арії найвищого щабля духовного піднесення;
 - образно-драматургічна навантаженість арій для тенора, типи інтеграції арії в наскрізну драматургію оперного спектаклю;
 - композиційно-структурні особливості арій;
 - переважаючий тип засобів вокальної виразності (питома вага речитативного / аріозного компонентів).
2. Арія як складова драматургії образу в операх Дж. Пуччіні:
 - арія — знайомство-представлення/знайомство-розповідь;
 - арія — відверте зізнання;
 - арія — репрезентація іншого героя;
 - арія—прозріння/сповідь;
 - арія, що розкриває глибинні почуття або приховані сенси дій персонажа;
 - арія як доповнення образу / додатковий елемент драматургії спектаклю
3. Проблеми виконавської інтерпретації тенорових темброобразів крізь призму еволюції оперного стилю Дж. Пуччіні:
 - типові вокальні техніки/прийоми, притаманні стилістиці композитора;
 - виявлення індивідуальних рис образу – вектор створення власної інтерпретаційної виконавської моделі;
 - багатомірність образу пуччінівського персонажа як фактор множинності виконавських інтерпретаційних версій;
 - поглиблення психологічної реалістичності образу як ознака еволюції оперного стилю Дж. Пуччіні: інтерпретаційні задачі.
4. Тенорові арії Дж. Пуччіні у фокусі еволюції образності, жанрово-стильових та формотворчих особливостей:
 - шлях від романтизованого героя до підкреслено реалістичного персонажа як вектор еволюції образності;
 - жанрово-стильові моделі арій;
 - вокально-технічні прийоми реалізації принципів динамізації арії (наскрізний розвиток при збереженні чіткої структури формотворення).
5. Італійська традиція та виконавські моделі тенорових арій в аспекті еволюції оперного стилю Дж. Пуччіні:
 - авторські ремарки як ключ до виконавської інтерпретації;
 - створення виконавської моделі арії на основі розуміння її місця і ролі в контексті драматургії опери;
 - виконавські моделі арії Роберто («Вілліси»), арії Каварадоссі («Тоска»), арії Калафа («Турандот»).
 - арія Пінкертон («Мадам Баттерфляй»): неоднозначність образу та множинність виконавських інтерпретацій (Й. Кауфман, Х. Каррерас, Б. Джильї).

IV. Рекомендована література

1. Авраменко Є. Б. Тембр-амплуа як інструмент вираження оперного «голособразу» (на прикладі драматичного тенора) // Музичне мистецтво і культура : Науковий вісник. Одеса: Гельветика, 2020. Вип. 30, кн. 1. С. 89–96.
2. Антонюк В. Г. Виконавські форми сольного співу: до питання виховання різнопрофільних співацьких особистостей : дослідження. Київ: Українська ідея, 1999. 24 с.
3. Барнич М. М. Акторське «переживання в ролі» як творчий процес : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства / 17.00.02 – Театральне мистецтво. Київ, 2007. 19 с.
4. Богданова-Дашак І. Ріхард Вагнер та італійська музична культура останньої третини ХІХ – початку ХХ століття // Наш Вагнер : Київському Вагнерівському товариству – 25. Київ, 2021. С. 115–128.
5. Бутенко Л. М. Музично-психологічна інтонація як дієвий чинник створення оперно-хорового образу // Музичне мистецтво і культура. Одеса, 2001. Вип. 2. С. 275–285.
6. Гнидь Б. П. Історія вокального мистецтва. Київ : НМАУ, 1997. 320 с.
7. Гребенюк Н. Вокально-виконавська творчість : Психолого-педагогічний та мистецтвознавчий аспекти: монографія. Київ: НМАУ, 1999. 269 с.
8. Гречишкіна Н. Ф. Особливості концертного виконання оперної арії : навч. посіб. Донецьк : ТОВ "Юго-Восток, Лтд", 2007. 106 с.
9. Джулай Г. А. «Джанні Скіккі» Дж. Пуччіні в річищі жанрово-стильових шукань італійського музичного театру початку ХХ століття // Музичне мистецтво і культура. Одеса, 2020. Вип. 30, кн. 1. С. 11–18.
10. Жаркова В. Десять поглядів на історію західноєвропейської музики. Таємниці та бажання Номо Musicus : монографія: в 2 т. Т. 2. Київ: 2022. 300 с.
11. Іваницька Я. А. «Мадам Баттерфляй» Дж. Пуччіні та японська культура // Київське музикознавство : зб. статей. Київ, 2003. Вип. 10. С. 69–77.
12. Іваницька Я. А. Опера як семіотичний об'єкт : (на прикладі «Мадам Баттерфляй» Дж. Пуччіні) // Київське музикознавство : зб. статей Київ, 2004. Вип. 14. С. 66–71.
13. Іванова І. Л., Куколь Г. В., Черкашина М. Р. Історія опери. Західна Європа. ХVІІ–ХІХ століття : навч. посібник за ред. М. Р. Черкашиної. Київ : Заповіт, 1998. 384 с.
14. Качанова О. Образи-характери головних героїнь в опері Дж. Пуччіні «Вілліси» та балеті А. Адана «Жизель» // Київське музикознавство : зб. статей. 2013. Вип. 46. С. 157–162.

15. Кисла С. Образ Чіо-Чіо-Сан з опери «Мадам Баттерфляй» у контексті оперних пошуків Джакомо Пуччіні // Актуальні питання гуманітарних наук. 2021. Вип. 37, том 2. С. 21–26.
16. Комарницький Я. В. Тенорові темброобрази в операх Джакомо Пуччіні: досвід систематизації // Науковий вісник Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського. Київ, 2023. Вип. 138 : Інтерпретаційні аспекти музичної творчості. С. 126–136.
17. Комарницький Я. Амплуа тенора в музичному театрі Джакомо Пуччіні (інтерпретаторські моделі образу Рудольфа в опері «Богема») // Вісник Київського національного університету культури і мистецтв : наук. журнал. Серія: Музичне мистецтво. 2024. Том 7, № 1. С. 29–43.
18. Комарницький Я. В. Музичний театр Джакомо Пуччіні як мистецький феномен // Музика в діалозі з сучасністю: освітні, мистецтвознавчі, культурологічні студії : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 17–18 квіт. 2024 р. / КНУКіМ, ф-т муз. мистецтва. Київ, 2024. С. 30–33.
19. Корчова О. О. Музичний модернізм як *terra cognita*. Київ : Музична Україна, 2020. 490 с.
20. Корчова О. О. Музичний театр Джакомо Пуччіні в мистецькому контексті першої чверті ХХ століття (на матеріалі пізньої творчості композитора) : дис. ... канд. мистецтвознавства / спец. 17.00.03 – Музичне мистецтво. Київ, 2004. 197 с.
21. Корчова О. О. Веризм і Пуччіні // Науковий вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського. Київ, 2006. Вип. 44 : Музика ХХ століття – погляд із ХХІ. С. 65–74.
22. Корчова О. О. Модерністські тенденції в пізній творчості Дж. Пуччіні // Науковий вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського. Сучасний оперний театр і проблеми озерознавства: зб. статей. Київ, 2010. С. 540–551.
23. Корчова О. О. Р. Вагнер, Дж. Верді та Дж. Пуччіні як творці авторського музичного театру // Часопис НМАУ ім. П. І. Чайковського. 2010. №2(7). С. 36–43.
24. Корчова О. Гротеск у творчості Дж. Пуччіні // Часопис Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського : наук. журнал. 2019. №3(44). С. 24–32.
25. Корчова О. Парадокс Пуччіні як наслідок національно-політичних спекуляцій в Італії напередодні Першої світової війни // Мистецтво в обороні : Колективна монографія Національної академії мистецтв України. Київ: Фенікс, 2024. С. 431–448.
26. Кречко Н., Ряжко О. Німецька система *Fach* як приклад фахової класифікації голосів в сучасному вокально-оперному мистецтві // Вісник

Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Музичне мистецтво. 2022. Вип. 5. С. 46–55.

27. Купець Л. А. «Кармен» Жоржа Бізе та культурні міфи ХХ століття // Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. 2013. № 2 (19). С. 44–59.

28. Левашова О. Пуччини и его современники: монография. Москва, 1980. 525 с.

29. Маркова О. М. Поняття тембру-амплуа і філософії голосу в динаміці музикознавчих досліджень останніх десятиліть // Вісник НАКККІМ. 2023. № 3. Київ, 2023. С. 172–178.

30. Москаленко В. Г. Лекції з музичної інтерпретації : навч. посібник. Київ, 2013. 134 с.

31. Муравська О. До питання про специфіку оперного амплуа баритона: етимологічний та образно-смісловий аспекти // Міжнародний вісник. Культурологія, філологія, музикознавство. 2016. Вип. 1(6). С. 153–158.

32. Наумов А. В. Поняття амплуа в практиці оперного театру. URL: sibac.info/conf/science/iv/33953 (дата звернення 6.08.2023).

33. Овсяннікова-Трель О. А. «Нова простота» як системний жанрово-стильовий феномен в сучасному музичному мистецтві : монографія. Одеса : Гельветика, 2021. 448 с.

34. Оганезова О. В. Тембр-амплуа як основа музичного образу у вокальному мистецтві : відеолекція. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=UgpeKjL1xr4> (дата звернення 20.09.2023).

35. Опарик Л. М. Комунікативний аспект музично-виконавського висловлювання : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства / спец. 17.00.03 – Музичне мистецтво. Львів, 2007. 17 с.

36. Остроухова Н. В. Джакомо Пуччіні в Одеській опері: історія та сучасність // Науковий вісник Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського. Київ, 2025. Вип. 142 : Історія музики: проблеми, процеси, персони. Присвята М. Р. Черкашиній-Губаренко.

37. Павлишин С. Музика ХХ століття. Львів: БаК, 2005. 232 с.

38. Пахомова Н. Проблема амплуа і організація творчого процесу в театрі : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства / спец. 17.00.02 – Театральне мистецтво. Київ, 1990. 20 с.

39. Редя В. Перехідні періоди в історії музичної культури: проблеми вивчення // Часопис НМАУ ім. П. І. Чайковського. 2017. №3(36). С. 33–41.

40. Ржевська М. До проблеми художньо-естетичних і хронологічних меж модернізму // Українське мистецтвознавство: матеріали, дослідження, рецензії / ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України. Київ, 2010. Вип. 10. С. 23–28.

41. Сакало О. В. «Мадам Баттерфлай» Джакомо Пуччіні: жанрова генеза та ідейно-сміслові акценти // Українське музикознавство : наук.-метод. зб. Київ, 2014. Вип. 40. С. 4–24.
42. Сердюк Д. Семантика інтонаційного розвитку музичної драматургії образу (на прикладі образу Мімі в опері Дж. Пуччіні «Богема») // Наукові збірки Львівської національної музичної академії ім. М. В. Лисенка. Львів, 2024. № 51. С. 36–42.
43. Сирятська Т. О. Виконавська інтерпретація в аспекті психології особистості музиканта-артиста : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства / спец. 17.00.03 – Музичне мистецтво. Харків, 2008. 18 с.
44. Сорока І. І. Підтекст : до визначення змісту поняття у системі К. Станіславського // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Мистецтвознавство. Тернопіль, 2013. Вип. 1. С. 138–142.
45. Старікова Є. П. Створення вокально-сценічного образу в оперному жанрі // Аспекти історичного музикознавства : зб. наук. праць. 2018. Вип. 12. С. 143–157.
46. Стахевич А. Г. Вокальне мистецтво Західної Європи: творчість, виконавство, педагогіка: дослідження. Київ: НМАУ, 1997. 272 с.
47. Фоменко Н. Афект в теорії та виконавській практиці «Stylus Phantasticus» // Культура і сучасність : наук. альманах. 2019. № 2. С. 130–136.
48. Хе Цзяньхуй. Тембр-амплуа баса-баритона в оперній творчості XVIII–XX століть : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства / спец. 17.00.03 – Музичне мистецтво. Одеса, 2016. 16 с.
49. Цодоков Є. Оперний вокал у XIX–XX століттях. URL: <https://www.operanews.ru/dic-vocal1.html> (дата звернення 18.09.2023).
50. Чекан Ю. І. Музикознавча компаративістика: від методу до науки // Музикознавчі студії Інституту мистецтв Волинського національного університету імені Лесі Українки : зб. наук. праць. Луцьк, 2012. Вип. 10. С. 6–18.
51. Чен Ке. Виконавська оперологія: методологія, термінологія, аналіз : дис. ... доктора філософії / спец. 025 – Музичне мистецтво. Харків, 2024. 219 с.
52. Чен Ке. Поняття тембр-амплуа в українській оперології: тлумачення і перспективи розвитку // Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти: зб. наук. статей. Харків, 2022. Вип. 65. С. 137–152.
53. Черкашина-Губаренко М. Р. Оперний театр у просторі мінливого світу: монографія. Харків : Акта, 2013. 468 с.
54. Черкашина-Губаренко М. Поетика оперного жанру // Художня культура. Актуальні проблеми : наук. журнал. 2022. №18(1). С. 17–25.

55. Черкашина-Губаренко М. Аспекти сучасного оперознавства: пригоди оперних сюжетів // Мистецтвознавство України. 2023. Вип. 23. С. 150–161.
56. Чжан Івен. Оперна творчість Дж. Пуччіні як феномен пізньоромантичного розуміння теми «вічно жіночного» // Музичне мистецтво і культура. Одеса, 2017. Вип. 25. С. 76–87.
57. Чжан Сяохао. Художньо-стильові принципи тенорового співу в оперному мистецтві : дис. ... канд. мистецтвознавства / 17.00.03 – Музичне мистецтво. Одеса, 2008. 16 с.
58. Чжен Цзіннь. Тема кохання як естетична та музично-інтонаційна парадигма оперного жанру : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства / спец. 17.00.03 – Музичне мистецтво Одеса, 2013. 19 с.
59. Чжи Іннь. Оперний речитатив як музично-мовний феномен в контексті історичної традиції європейської опери : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства / спец. 17.00.03 – Музичне мистецтво. Одеса, 2015. 20 с.
60. Bonds M. E. A history of music in Western culture – 4th ed. Boston: Pearson Education, Inc, 2013. 689 p.
61. Cotton Sandra. Voice Classification and Fach: Recent, Historical and Conflicting Systems of Voice Categorization. DMA diss., The University of North Carolina at Greensboro, 2007. 95 p.
62. Davis A. C. Il tritico, Turandot and Puccini's late style. Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press, 2010. 311 p.
63. Fach (The German Fach system of classifying singers). URL: <https://en.wikipedia.org/wiki/Fach> (дата звернення 13.10.2023).
64. Fisher D. Burton. Puccini's Operas: The Glorious Dozen. Opera Journeys Publishing, 2000. 712 p.
65. Girardi M. Puccini: His International Art. Chicago, University Press, 2002. 546 p.
66. Kloiber R., Konold W. & Maschka R. Handbuch der Oper. Bärenreiter Verlag. 2019. 958 S.
67. Letters of Giacomo Puccini. Collection JaiGyan. Internet Archive Python library. URL: <https://archive.org/details/in.ernet.dli.2015.62075/page/n233/mode/2up> (дата звернення 3.10.2023).
68. Lualdi Adriano. Giacomo Puccini i suoi detrattori e l'Opera nazionale del'900. URL: <https://www.rodoni.ch/malipiero/adrianolualdi/lualdipuccini.html> (дата звернення 15.07.2024).
69. Marioni Gino. The Unfinished Turandot and Puccini's Laryngeal Cancer. URL: <https://www.academia.edu/57501330> (дата звернення 4.10.2024).
70. Martino D. Catastrofi sentimentali Puccini e la sindrome pucciniana. Edizioni di Torino : EDT, 1993. 160 p.

71. Musco G. *Musica Teatro Giacomo Puccini* (Vol. 1). Published by Calosci, Cortona, 1989. 340 p.
72. Norris Elizabeth Brabant. *The Evolution of Female Voice Types in Selected Operas of Giuseppe Verdi*. University of Kansas, Music and Dance, 1990. 88 p.
73. Scovasso Stephen. *Giacomo Puccini's Enigmatic Farewell to Italian Opera : monography*. Arizona State University, 2015. 170 p.